

500

6

Junija 1971 je izšla prva številka mesečnika »Gospodarska Gibanja« (GG), od novembra 1971 pa izhaja redno; zdaj smo pri številki 500. Pri tej številki bi morda kazalo končati. Pomen GG se je spreminjal, preživela so različna obdobja; dve obdobji gospodarske zgodovine nekdanje Jugoslavije - obdobje »dohodkovnih odnosov« v sedemdesetih letih in tavanja med socializmom in kapitalizmom v osemdesetih. Tem je sledilo pet obdobji slovenske: tranzicijska depresija do 1993, prevlada gradualizma med 1994 in 2004, hazardiranje med 2005 in 2008, kriza med 2009 in 2013 in okrevanje po 2013. Od začetka izhajanja pa do današnjih dni so GG prinašala misli, ki mnogokrat niso bile »v skladu s sistemskimi opredelitvami« oblasti in/ali z nauki »ekonomske znanosti«, vselej pa so bile podprte s števkami in navadno zdravo pametjo. Nekdaj so bila GG preveč »kapitalistična«, zdaj naj bi bila preveč »socialistična«.

Počasi se je ustalila zdajšnja sestava posamezne številke GG z uvodnikom, »rednim delom«, v katerem so prikazana in ocenjena tekoča dogajanja, člankom s posameznega področja ter statistično prilogo. Pisci velike večine člankov smo zaposleni v EIPF; pišemo tudi »redni del«, nekaj člankov pa so prispevali drugi slovenski ekonomisti. Že nekaj let GG objavljajo prevod letnega poročila Evropskega združenja za alternativno ekonomsko politiko. Po slovenski osamosvojitvi se je število naročnikov GG začelo krčiti, največkrat res zato, ker so velika podjetja, ki so bila naročniki, propadla, naklada GG pa se je iz leta v leto zmanjševala. Nekaj let so GG tudi na spletni strani EIPF, zasluga gre podjetju Medis, od katerega smo dobili program in obilo pomoči.

»Zlata doba« GG so bila osemdeseta leta prejšnjega stoletja, ko je naklada skupaj s takrat še v srbsko-hrvaškem jeziku pisanem dvojčku »Privredna kretanja Jugoslavije« (PKJ) presegala 1000 izvodov. PKJ so bila tudi zmeraj bolj upoštevana v nekdanji širši domovini kot GG v ožji. Jugoslovanske zvezne oblasti jih v razdobju tavanja med dogovorno ekonomijo, plansko-tržnim državnim socializmom in tržnim sistemom niso ignorirale kot GG ignorirajo zdajšnje slovenske oblasti, čeprav mnenj, izraženih v PKJ, niso sprejemale z navdušenjem. V lucidnih člankih o gospodarskem sistemu in politiki se je profesor Aleksander Bajt prepiral o takratnih resnicah in »resnicah«; v PKJ in GG pa se je nasploh uveljavljalo razmišljanje, da so dejanska ravnanja gospodarskih subjektov in gospodarski rezultati predvsem posledica gospodarskega sistema in ekonomske politike.

Šlo je za zanimive čase; velike spremembe so »visele v zraku«, kaj se bo zgodilo, pa se ni vedelo; kriza se je nadaljevala in poglobljala. Število komisij, razprav, resolucij in besed posvečenih najprej "odprtim vprašanjem in resnim težavam", nato "gospodarski krizi" in nazadnje "vsesplošni gospodarski, politični in moralni krizi" je rastlo s hitrostjo padanja vrednosti dinarja. Konec osemdesetih so branilci prejšnjega začeli »uveljavljati" ekonomske zakonitosti in postajali arhitekti novega. Z "idejnopoličnimi utemeljitvami" niso imeli problemov. Če je bilo prej treba spet prebrati Marxa in iz obširne zakladnice citatov poiskati prave, to takrat ni bilo več potrebno. Predlagane spremembe niso bile več le preureditve brez sprememb, ampak spremembe, ki so rušile temelje gospodarskega in političnega sistema. Šlo je za sprejem spoznanja, da so lastninski odnosi temeljno vprašanje gospodarskega sistema in da opustitev nelastniškega koncepta družbene lastnine implicira njeno "degeneracijo" v kolektivno lastnino. Podobni so bili problemi s trgov; čeprav smo na praktični ravni že imeli sestavine trgov dela in kapitala, ju na ideološki in teoretski ravni ni bilo. Trg dela s samoupravljanjem deluje nesimetrično; deluje le, ko je treba zaposlenost povečati, ne pa, ko jo je treba zmanjšati; rezultat je velika prikrita brezposelnost. Trga kapitala ne more biti brez lastnikov kapitala, ki so njegovi kupci ali prodajalci; družbena lastnina pa takšnega lastnika nima.

Takratno slovensko oblast so sicer zaskrbeli "nekateri idejni tokovi pri javnem pisanju o uresničevanju politike ekonomske stabilizacije" v GG in »teze, ki niso bile strokovno utemeljene glede na ustavne opredelitve«. Dosti dlje od grožnje, da GG ne bo več sofinancirala, pa takratna oblast ni šla; to je napravila šele nova slovenska oblast.

Po osamosvojitvi so trg delovne sile, tehnološki viški, delniška družba, delojemalci in delodajalci, davkoplačevalci, podjetniški inkubatorji, korporativno upravljanje, ISO standardi in podobni pojmi nadomestili dohodkovne odnose, združevanje dela in sredstev, TOZD-e, OZD-e in SOZD-e ter svobodno menjavo dela. Kapitalizem, kakršnega smo dobili, je bil dolgo približno takšen, kakršnega je Evropa imela v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, kar je povzročalo drsenja po raznovrstnih lestvicah konkurenčnosti, ki naj bi jo zmanjševali previsoki stroški dela, prevelika javna poraba, pomanjkanje tujih investicij in socialni transferi. GG so se manj kot nekdaj ukvarjala s problemi gospodarskega sistema, več pa z ukrepi ekonomske politike. Vendar so GG neposredno ali vsaj posredno vplivala na oblikovanja slovenskega gospodarskega sistema, ki je nastajal v letu pred osamosvojitvijo, ter na njegove spremembe in gospodarsko politiko do leta 2004.

GG se nikoli niso slepila z vero, da lahko trg in privatna lastnina rešita vse probleme slovenskega gospodarstva, zato so nasprotovala neoliberalnim naukom in reformam med 2005 in 2008. Največja slabost teh reform so bile utvare, da je z njimi in ponudbeno ekonomiko mogoče zagotoviti visoko in trajno gospodarsko rast, polno zaposlenost in splošno blaginjo. Kaj drugega kot »zagotovil« reformatorjev, da bo tako, tudi ni bilo.

Sodobna kapitalistična družba je družba omejitev na strani povpraševanja; za to, da avto prodajo, porabijo več denarja kot za to, da ga naredijo. Idejo o nujnosti zniževanja stroškov dela podpirajo predvsem samozvani »delodajalci«: menedžerji, ki trdijo, da bi dobičke, ki bi jih ustvarili z znižanjem plač uporabili za investicije in izdatke za tehnološki razvoj; dejansko velik del povečevanje dobičkov na račun zniževanja stroškov dela konča v labirintih finančnih storitev.

8

Po vstopu Slovenije v EU in v evro območje so se GG v analizah tekočih gospodarskih gibanj vse bolj ukvarjala s primerjavo dogajanj v Sloveniji z dogajanjem v EU in evro območju, v kritičnih člankih pa s problemi, ki jih je prinašalo članstvo in še posebej nekritično prenašanje vsakokratnih napotkov Evropske komisije v slovensko gospodarsko politiko. V tem času je Slovenija skrenila s poti dotedanjega »fiziokratskega« razvoja s štiriodstotno gospodarsko rastjo, počasnim zmanjševanjem brezposelnosti in inflacije ter notranjim in zunanjim ravnotežjem, ki so temeljili na avtohtonem gospodarskem sistemu in slovenskemu gospodarstvu prilagojeni gospodarski politiki. »Zastarelo« razmišljanje, da je bogastvo mogoče ustvarjati le počasi in z delom, je zamenjalo »moderno«, po katerem je s »finančnim poglobljanjem«, iskanjem »priložnosti« in nakupi »visoko donosnih« vrednostnih papirjev v različnih skladih doma in po svetu to mogoče narediti hitro. Mladoeconomisti so začeli napadati GG in bratovščino »zelenega zvežčiča«, takratna vlada je prenehala sofinancirati GG; v to obdobje sodi tudi začetek vse bolj popolnega ignoriranja GG s strani osrednjih slovenskih medijev.

Krizi se Slovenija ni mogla izogniti, saj je povsem odvisna od gospodarske aktivnosti v EU. Res pa jo je pričakala z neravnotežji, ki so močno zmanjšala ali pa celo izničila možnosti, da bi s preostanki gospodarske politike ublažili njene socialne učinke. Poleg tega je vdano sledila »srednjeveški« metodi zdravljenja gospodarstva, v katero očitno verjamejo evropske oblasti, to je, da se vse bolezni zdravijo s puščanjem krvi. V času krize GG niso podlegla pesimizmu in trditvam, da gre Sloveniji mnogo slabše kot drugim v EU. Prav nasprotno, s številkami in napovedmi so poskušala razbiti takratne »samoumevnosti«.

Vsem, ki ste prebrali do tu, in tudi tistim, ki niso, vse dobro v 2018.

uredništvo